

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet

Framfylkingen
LOs barne- og familieorganisasjon
Youngsgt. 11
0181 Oslo

Deres ref.

Vår ref.
5/510 BLD/2012

Dato:
03.05.2012

NOU 2011:20 Ungdom, makt og medvirkning

Framfylkingen LOs barne- og familieorganisasjon viser til høringsbrev fra Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet av 03.02.12. Høringen gjelder NOU 2011:20 Ungdom, makt og medvirkning.

Framfylkingen takker for muligheten til å komme med innspill, og sender med dette våre kommentarer til utredningen.

Framfylkingen er generelt positive til utvalgets analyser og i mange av konklusjonene. Framfylkingen er spesielt glade for at utvalget har et såpass stort fokus rettet på den sosialpolitiske dimensjonen i utredningen. Unges rett til medvirkning skal ikke avhenge av deres sosiale bakgrunn.

Kapittel 3 Skolens demokratioppdrag

Mye av ungdomstiden blir tilbrakt på skolen, og skolene utgjør en felles arena og referanse for de aller fleste unge. Skolen er videre en arena der samfunnet sikrer seg at alle borgere tilegner seg visse kunnskaper. Framfylkingen er bekymret for tendensen etter innføringen av *Kunnskapsløftet* i 2006 der det i stadig mindre grad fokuseres på skolens demokratioppdrag. Det er viktig at elever får opplæring om, for og gjennom demokrati. Skolen bør i enda større grad enn i dag tilrettelegge for at unge kan erfare i praksis hva det vil si å delta i demokratiske prosesser.

Framfylkingen beklager at Kunnskapsdepartementet foreslår å fjerne elevrådsarbeid som et eget fag. Framfylkingen mener at elevrådsfaget er det faget som er best egnet til å gi elevene praktisk erfaring i demokratiarbeid. Evalueringer som tyder på at faget ikke fungerer optimalt i dag er heller en grunn til å styrke lærernes kompetanse på feltet og å styrke skolens prioritering av faget enn å fjerne det. At det finnes lite læremidler og veiledningsmaterieell for elevrådsfaget er etter vårt syn heller ikke noe gyldig argument for å legge ned faget. Snarere bør dette også være argumenter som taler for at skoler og lærere trenger økt kompetanse i elevrådsfaget.

Vi deler imidlertid utvalgets bekymring for en skjev rekruttering til elevråd. Det er essensielt at elevrådsrepresentantene er valgt av medelever til å representere dem, og at elevrådsrepresentanten har anledning til å diskutere saker med sine medelever i klasseråd.

Framfylkingen er svært positiv til utvalgets forslag om å innføre et nytt og utvidet demokratifag i skolen. For Framfylkingen er det avgjørende at faget ivaretar intensjonen til elevrådet, og at det styrker elevenes reelle innflytelse i de sakene det velger å jobbe med. Vi mener videre at et demokratifag også bør inneholde omfattende rettighetsinformasjon. Ved å være informert om hvilke rettigheter unge har, kan de unge også i større grad sikre at sine rettigheter blir oppfulgt.

Framfylkingen støtter utvalgets forslag om å gjøre skolevalg på videregående skole obligatorisk. Imidlertid mener Framfylkingen at det også bør være obligatorisk å gjennomføre skolevalg på ungdomsskolen. Dette fordi vi mener at det er viktig at unge får anledning til å delta i skolevalg før de får anledning til å stemme ved ordinært valg. Ved å innføre skolevalg på ungdomsskolen sikres det at elever får deltatt i skolevalg før de når en alder av 16 år (se avsnitt om Valgkanalen lenger ned).

I Kunnskapsløftet argumenteres det at skolen skal forberede elevene på å delta i demokratiske beslutningsprosesser og stimulere dem til samfunnsengasjement, nasjonalt som internasjonalt. Demokratiske beslutningsprosesser og samfunnsengasjement foregår ikke alltid etter skoletid, spesielt ikke dersom det er snakk om internasjonale beslutningsprosesser og engasjement. For at elevene faktisk skal ha en reell mulighet til å involvere seg i demokratiske beslutningsprosesser og samfunnsengasjement er det nødvendig å utvide fraværskvoten på den videregående skolen. Framfylkingen støtter derfor utvalget og Barneombudets konklusjon i denne saken.

Framfylkingen deler utvalgets vurdering av at ekstrapoeng for verv i samfunnsrettede eller politiske organisasjoner vil kunne bidra til en skjevare rekruttering til denne type organisasjoner. Et slikt tiltak vil heller være med på å sementere enn utjevne sosiale forskjeller.

Utvalget foreslår at skolene skal ha en åpen holdning til organisasjoner og politiske partier. Som utvalget påpeker i kapittel 4.5 Sosiale forskjeller i organisasjonsdeltakelse er mangel på nettverk og informasjon viktige grunner til at ungdom ikke deltar. Ved å åpne skolene for organisasjoner, vil terskelen for å bli med i organisasjoner senkes.

Kapittel 4 Organisasjonskanalen

Unge fra lavere sosiale lag deltar mindre i organisasjonssamfunnet, og går dermed ofte glipp av verdifullt nettverk og uformell læring. Framfylkingen mener at det er behov for ytterligere kunnskap om barrierer som er til hinder for deltakelse, samt at ungdomsorganisasjoner sikres svært gode finansielle ordninger slik at de kan ha lave eller ingen egenandeler på sine aktiviteter. I vårt arbeid mot barnefattigdom i Norge fant vi at unge fra fattige familier opplevde det som stigmatiserende å søke om støtte til å delta i organisasjoner og sosiale aktiviteter. Ved solide og ikke minst forutsigbare støtteordninger kan organisasjonene planlegge og gjennomføre aktiviteter uten å kreve egenandeler av deltakerne. Samtidig er Framfylkingen enig i at ungdomsorganisasjonene bør bli flinkere til å nå ut til minoritetsungdom og generelt en mer representativ andel av ungdom.

Framfylkingen understreker også betydningen av å ha enkle og byråkratiske støtteordninger som ungdom kan søke direkte på, uten å gå gjennom en organisasjon. Frifondsordningen som LNU forvalter er et godt eksempel på dette. Framfylkingen mener at styrkingen av denne og andre liknende ordninger vil øke uorganiserte ungdommers mulighet til å skape egne prosjekt og arrangementer.

Framfylkingen er enig med utvalget i at skolene bør åpnes for organisasjoners aktiviteter utenom skoletid. Ikke bare er skoler ofte universelt utformet og dermed egnet for å inkludere ungdom med funksjonshemninger, men skoler anses også som en nøytral, trygg og inkluderende arena. Ungdomsorganisasjoner har gode erfaringer med at de kan nå flere unge, spesielt minoritetsungdom, om de legger sine aktiviteter til skoler, gjerne tett opp til skoletid. Framfylkingen mener det er viktig at også ungdomsorganisasjoner med ungdom under 16 år har tilgang til å bruke skolene. Betydningen av jevnlig aktivitet er viktig for å opprettholde en organisasjon/et lokallag. Framfylkingen understreker derfor viktigheten i at det åpnes for å holde regelmessige møter og arrangementer ved skolen.

Framfylkingen støtter forslaget om frivillige regionale samarbeidsråd, og at de lokale ungdomsrådene og andre medvirkningsorganer bør gjennomgå hvordan de rekrutterer sine medlemmer, og er særlig positive til forslaget om at ungdomsråd bør rekruttere medlemmer fra ungdomsorganisasjoner.

Kapittel 5 Myndighetsinitierte ordninger for medvirkning

Framfylkingen er glad for at de aller fleste kommuner i Norge har ungdomsråd eller andre tilsvarende organer for å sikre unges rett til medvirkning. Vi er imidlertid svært skeptiske til hvorvidt disse organene faktisk sikrer unge en reell form for medvirkning. Eksempelene som utvalget viser til, hvor blant annet et ungdomsråd ikke fikk innblikk i bystyresakene de skulle kommentere før samme dag som bystyremøtet skulle finne sted, finner vi svært bekymringsfullt.

Vi er også bekymret for at mindre kommuner i langt mindre grad har ungdomsråd eller tilsvarende organer for å sikre ungdommer medvirkning. Vi mener at argumenter som at kommunen er liten og oversiktlig og derfor ikke trenger ungdomsråd ikke holder mål. I Framfylkingens arbeid mot barnefattigdom ble samme argument brukt mot å innføre tiltaksplan og tiltak mot barnefattigdom. Imidlertid vet vi at særlig ungdom med bakgrunn fra familier med lav inntekt er underrepresentert i organisasjoner og har mindre sosiale nettverk enn andre ungdommer. Derfor er det trolig at særlig denne gruppen unge vil ha vanskeligheter med å nå fram til beslutningsorganer og kommunale innstanser uten noen ordninger for formalisert medvirkning. Vi mener derfor at det er vel så viktig at små kommuner har ungdomsråd som at store kommuner har det. Også FNs Barnekomité påpeker i sine avsluttende kommentarer etter Norges 4. rapportering til komiteen at myndighetene må sikre at barn og unge får sine rettigheter oppfylt uansett hvor i landet de bor. Framfylkingen støtter derfor utvalgets mindretall i ønsket om lovfesting av retten til ungdomsråd. Framfylkingen ser ikke hvorfor ungdomsråd skal behandles på en annen måte enn elderråd, som er lovfestet.

Videre må kommunene sørge for å involvere ungdomsrådene tidligere i de politiske prosessene. Ved å komme inn i den politiske prosessen på et tidligere tidspunkt, øker sjansene for at ungdomsrådene har en reell mulighet til medvirkning. Myndighetenes informasjon til unge er derfor essensiell for at unge skal ha reell medvirkning. Myndighetenes informasjon bør være klar og tydelig, og komme tidsnok til at ungdom faktisk har mulighet til å bli med i de politiske prosessene som finner sted.

Til slutt vil Framfylkingen uttrykke sterk støtte til økt bruk av ekspertgrupper der berørte barn og ungdommer får uttale seg om offentlige myndigheter de har hatt eller har erfaringer med. På denne måten kan det offentlige få inn viktig informasjon, og det sikrer at berørt ungdom får uttale seg, altså at man minimerer utfordringen med "eliteseleksjon".

Kapittel 6 Valgkanalen

Høy oppslutning rundt det som oppfattes som den viktigste formen for demokratideltakelse, nemlig valget, er viktig. Ved de siste valgene har valgdeltakelsen sunket, særlig blant førstegangsvølgere. Framfylkingen mener at unge må tas seriøst som samfunnsdeltakere, og tilbys mulighet for reell medvirkning. Framfylkingen mener at for å løfte fram unges rett til deltakelse, må den mest viktigste formen for demokratiutøvelse åpnes opp for en yngre populasjon enn i dag. Dermed støtter Framfylkingen utvalgsmedlemmene Berg, Dæhli, Heide, Sæterhaug og Winningahs forslag om å senke stemmerettsalderen til 16 år for både lokale og nasjonale valg. Dette er viktig for å styrke demokratiet.

Våre hovedargumenter for dette standpunktet er som følger:

Framfylkingen mener det er mer demokratisk å gi 16-åringene stemmerett enn at utvalg som ungdomsråd, elevråd og ungdomsorganisasjoner skal tale på vegne av en hel aldersgruppe. Som NOU'en rettmessig peker på, er rekrutteringen til alle de nevnte organene skjev. Disse organene er i større grad enn tidligere befolket av såkalte elitegrupper, med høy kulturell kapital. Med andre ord, utgjør medlemmene i ungdomsrådene, ungdomsorganisasjonene og elevrådene ikke et representativt utvalg av den generelle ungdomsbefolkningen. Således vil det være mer demokratisk å gi hele ungdomsbefolkningen i aldersgruppen 16 til 18 år stemmerett ved valg. Framfylkingen mener at det vil styrke demokratiet å senke stemmerettsalderen til 16 år. Demokratiets framtid er avhengig av å sikre bred valgoppslutning blant unge.

Selv om forsøksordningen ved lokalvalget i 2011 ikke er ferdig evaluert ennå er det flere ting som tyder på at ordningen ga gode resultater. Selv om valgdeltakelsen blant 16-18-åringene ikke var høyere enn den generelle valgdeltakelsen, lå den flere prosentpoeng høyere enn valgdeltakelsen blant førstegangsvelgerne ved de siste valgene. I kommunene hvor 16-åringene fikk stemmerett ble også flere unge representanter valgt inn i bystyrene. Hvorvidt det skyldes at 16-18-åringene stemte på yngre representanter eller om partiene i disse kommunene hadde yngre representanter høyt oppe på sine lister er ikke av avgjørende betydning for Framfylkingen, så lenge resultatet er at unge i større grad er representert i de valgte organer.

Framfylkingen mener at 16-åringene er modne nok til å delta i valg. Vi mener det er en myte at unge er mer påvirkelige enn eldre. 16- og 17-åringene tar store avgjørelser i egne liv rundt utdanning, karriere og livssituasjon. Vi mener også at det er et tankekors at det kun er denne aldersgruppen som må bevise sin evne til å treffe informerte valg, mens andre aldersgrupper, for eksempel eldre, ikke må bevise sin evne til det samme. Det er av avgjørende betydning at stemmeatferd aldri skal være utslagsgivende for hva slags demokratiske rettigheter en gruppe innbyggere skal ha. Valgfrihet er en demokratisk rettighet.

Framfylkingen er overbevist om at en medvirkende årsak til at 16- og 17-åringene er mindre politisk engasjert er at de ikke har reell medvirkning i samfunnet. Ved å gi dem stemmerett tror Framfylkingen at denne gruppen også vil bli mer politisk bevisst og engasjert.

Å senke stemmeretten vil tvinge politikere til å anerkjenne unge som en viktig velgergruppe, noe som vi mener vil føre til en substansiell og solid ungdomspolitik. Erfaringer fra tyske regioner viser at senkingen av aldersgrensen for stemmerett nettopp har hatt slike resultater: politikere har tatt hensyn til den nye velgergruppen og utformet en helhetlig ungdomspolitik. Unge er storforbrukere av velferdsgoder. Unge betaler skatt og unge kan fengsles dersom de begår kriminelle handlinger. Framfylkingen mener at det er inkonsistent at unge ikke får være med å påvirke beslutninger som har direkte konsekvenser for deres hverdagsliv.

I Norge, så vel som i Europa står man foran demografiske endringer. En aldrende befolkning vil føre til ytterligere demokratisk ubalanse, siden unge allerede er underrepresentert i folkevalgte organer. Å senke stemmerettsalderen til 16 år, vil man kunne bevare den demografiske balansen bedre.

Et siste argument går på at 16- og 17-åringene som oftest har mer stabile liv og i større grad er delaktige i lokalsamfunnet enn 18-20-åringene. Vi mener det vil føre til at flere førstegangsvelgere vil stemme. Erfaringer fra Østerrike viser at de som stemmer ved første anledning, har større sannsynlighet for å stemme også ved senere anledninger. Vi mener derfor at andelen som vil stemme vil øke, og at oppslutningen om folkestyret vil styrkes dersom stemmerettsalderen senkes.

Kapittel 7 Digitalt medborgerskap

Framfylkingen mener kapitlet inneholder gode analyser av muligheter og trusler knyttet til medier. Vi mener det er svært viktig at unge får tilstrekkelig kunnskap om maktpotensialet i sosiale medier, og støtter utvalgets forslag om å integrere digital medborgerkompetanse i et nytt demokratifag.

Kapittel 8 Personvern i sosiale medier

Internett og sosiale medier er rom som er umulig å kontrollere og regulere. Framfylkingen mener derfor at det viktigste virkemidlet for å sikre unges personvern er å øke deres egen kompetanse på og kunnskap om feltet. De må selv vise nettvett på vegne av seg selv. Til tross for at feltet vanskelig lar seg regulere, støtter Framfylkingen tiltak som slettmeg.no og liknende som assisterer unge som opplever krenkelser. Framfylkingen støtter også utvalgets syn om at personvernopplysningsloven bør innskjerpes for å hindre foreldres rett til å publisere personopplysninger om egne barn.

Kapittel 9 Unge under offentliges ansvar

Framfylkingen støtter utvalgets ønske om å styrke barn og unges mulighet til medvirkning i barnevernet. Det er viktig at også barn i kontakt med barnevernet får en reell mulighet til å innvirke i avgjørelser som angår deres liv.

Framfylkingen støtter utvalgets ønske om å styrke unge asylsøkeres mulighet til å medvirke i asylsaken må forbedres. Framfylkingen mener at unge enslige asylsøkere, også i alderen 16-18 år bør komme inn under barnevernets ansvarsområde.